Utbildningsutskottets betänkande 1986/87:25

om anslag till universitets- och högskoleämbetet, m. m. (prop. 1986/87:100)

UbU
1986/87:25

ÅTTONDE HUVUDTITELN

I detta betänkande behandlas förslag som regeringen förelagt riksdagen i proposition 1986/87:100 bilaga 10 (utbildningsdepartementet) under punkterna D 1. Universitets- och högskoleämbetet och D 2. Regionstyrelserna för högskolan jämte motioner. Vidare behandlas vissa högskolefrågor som anmälts för riksdagen under rubriken Högskola och forskning.

1. Universitets- och högskoleämbetet

Regeringen har i proposition 1986/87:100 under punkt D 1 (s. 221–222) föreslagit riksdagen att till Universitets- och högskoleämbetet för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 89 922 000 kr.

Motionen

1986/87:Ub641 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

5. att riksdagen hos regeringen begär förslag till en plan för en minskning av anslaget D 1. Universitets- och högskoleämbetet med 20 % under en treårsperiod,

6. att riksdagen beslutar att under anslaget D 1. Universitets- och högskoleämbetet anvisa 5 000 000 kr. mindre än vad regeringen har föreslagit.

Utskottet

Under anslaget Universitets- och högskoleämbetet beräknas en minskning av lokalkostnaderna med 527 000 kr. Vidare bortfaller vissa kostnader för den revisionsverksamhet som numera är inordnad i riksrevisionsverket. Totalt föreslås anslaget föras upp med 89 922 000 kr., en ökning med 3 039 000 kr., varav 650 000 kr. avser vissa kostnader för mervärdeskatt på inköpta konsult- och maskintjänster inom ADB-området.

I motion 1986/87:Ub641 (fp) yrkas att högskoleadministrationen på central nivå skall minskas. Ett mål bör sättas upp för den närmaste treårsperioden innebärande att anslaget till universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) vid slutet av perioden skall ha minskat med 20 % (yrkande 5).

1 *Riksdagen 1986/87. 14 saml. Nr 25*

Antagningen av studerande bör i större utsträckning föras över på högskoleenheterna varvid kostnaderna för UHÄ:s antagningsverksamhet kan minskas. Vidare finns det enligt motionärernas mening rationaliseringsmöjligheter inom UHÄ, t. ex. genom en minskning av UHÄ:s ansvar för arbetet med anslagsframställningarna och genom den aviserade övergången till treåriga planeringsperioder. Budgetåret 1987/88 bör anslagsminskningen uppgå till 5 milj. kr. (yrkande 6).

Utskottet anser att förslag grundade på tillträdesutredningens betänkande och resultat av den nu pågående översynen av högskolans administration och anslagssystem bör avvaktas innan ställning kan tas till frågan om förändring av den centrala högskoleadministrationen. Mot denna bakgrund föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1986/87:Ub641 yrkandena 5 och 6 och under anslaget Universitets- och högskoleämbetet anvisar det belopp som regeringen begärt för budgetåret 1987/88.

Utskottet hemställer

1. beträffande *en plan för minskning av anslaget Universitets- och högskoleämbetet*

att riksdagen avslår motion 1986/87:Ub641 yrkande 5,

2. beträffande *anslagsbeloppet*

att riksdagen med bifall till proposition 1986/87:100 och med avslag på motion 1986/87:Ub641 yrkande 6 till *Universitets- och högskoleämbetet* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 89 922 000 kr.

2. Regionstyrelserna för högskolan

Regeringen har i proposition 1986/87:100 under punkt D 2 (s. 222) föreslagit riksdagen att till Regionstyrelserna för högskolan för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 13 470 000 kr.

Motionerna

1986/87:Ub641 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

4. att riksdagen beslutar att avskaffa regionstyrelserna fr. o. m. budgetåret 1987/88 och att riksdagen därmed under anslaget D 2. Regionstyrelserna för högskolan anvisar 10 000 000 kr. mindre än vad regeringen har föreslagit.

1986/87:Ub828 av Birgitta Rydle m. fl. (m) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

44. att riksdagen beslutar att till D 2. Regionstyrelserna för högskolan för budgetåret 1987/88 anvisa ett förslagsanslag av 3 470 000 kr.

Utskottet

Anslaget till regionstyrelserna föreslås räknas upp med 481 000 kr. till 13 470 000 kr. budgetåret 1987/88.

Enligt motionerna 1986/87:Ub641 (fp) yrkande 4 och 1986/87:Ub828 (m) yrkande 44 bör regionstyrelserna avskaffas den 1 juli 1987 och anslaget minskas med 10 milj. kr. till 3 470 000 kr. nästa budgetår.

Utskottet erinrar om att sedan motionerna väcktes har proposition 1986/87:127 förelagts riksdagen, i vilken föreslås att regionstyrelserna skall avskaffas den 1 juli 1988. Utskottet behandlar propositionen jämte motioner i ett senare betänkande. Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att riksdagen nu avslår motionerna 1986/87:Ub641 yrkande 4 och 1986/87:Ub828 yrkande 44 och för budgetåret 1987/88 anvisar det av regeringen i budgetpropositionen begärda beloppet under anslaget Regionstyrelserna för högskolan.

Utskottet hemställer

att riksdagen med bifall till proposition 1986/87:100 samt med avslag på motionerna 1986/87:Ub641 yrkande 4 och 1986/87:Ub828 yrkande 44 till *Regionstyrelserna för högskolan* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 13 470 000 kr.

3. Översynen av högskolans administration och anslagssystem

Regeringen har i proposition 1986/87:100 under avsnittet Översynen av högskolans administration och anslagssystem (s. 210–220) berett riksdagen tillfälle att ta del av vad som anförts i propositionen.

Motionerna

1986/87:Ub628 av Pär Granstedt m. fl. (c) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

2. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts i motionen angående linjesystemet,

3. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts i motionen om ett förenklat anslagssystem.

1986/87:Ub641 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär att regeringen initierar genomförandet av ett kvalitetsprogram för att höja kvaliteten i högskolan i enlighet med vad som i motionen anförts,

2. att riksdagen hos regeringen begär en försöksverksamhet med ett nytt styrsystem som lägger ett ökat ansvar på enskilda högskolor i enlighet med vad som anförts i motionen,

3. att riksdagen hos regeringen begär att regeringen skall återkomma med ett förslag till omläggning av högskolans anslagssystem som möjliggör ett avskaffande av vissa linjenämnder i enlighet med vad som anförts i motionen.

1986/87:Ub807 av Carl Bildt m. fl. (m) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om förändringar i anslagssystemet med syfte att stimulera internationell kontaktverksamhet.

1986/87:Ub812 av Carl Bildt m. fl. (m) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

25. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om att förbättra möjligheterna till ämnesstudier.

26. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om förändringar i anslagssystemet för att främja ökad internationalisering.

1986/87:Ub828 av Birgitta Rydle m. fl. (m) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

43. att riksdagen hos regeringen begär förslag till förändringar av anslagssystemet innebärande dels att treåriga anslagsramar införs, dels att LIE-anslaget slås samman med sektorsanslagen.

Utskottet

I årets budgetproposition (s. 210–220) anmäls att en översyn av högskolans anslags- och styrsystem kommer att redovisas i budgetpropositionen år 1988. Redan nu anges dock inriktningen av översynen. Högskoleenheterna skall få ett större programmässigt och ekonomiskt ansvar. Ett delmål för översynen skall vara att lokaler, inredning och utrustning skall vara utbytbara mot andra resurser för grundläggande högskoleutbildning, forskarutbildning och forskning. Ett nytt planerings- och budgetsystem för lokaler, inredning och utrustning skall utvecklas och redovisas fortlöpande för riksdagen. Frågor om administrativ utveckling och ADB-strategi skall också redovisas i samband med redovisningen av anslagsöversynen år 1988.

Treåriga planeringsperioder skall införas fr. o. m. budgetåret 1990/91 för anslagen till den grundläggande högskoleutbildningen. Dessa planeringsperioder skall sammanfalla med motsvarande perioder för forskningsanslagen.

Statsmakterna bör även fortsättningsvis ha ett huvudansvar för dimensioneringen av den grundläggande högskoleutbildningen. Det lokala inflytandet över flyttning av nybörjarplatser och resurser mellan snarlika utbildningar måste dock ökas innan den treåriga planeringen införs år 1990. Ordningen för dimensioneringen bör ändras senast vid denna tidpunkt.

Vid översynen skall enligt budgetpropositionen beaktas att det behövs en organisation som kan hantera olika prioriteringsfrågor. Bl. a. nämns frågor om prioritering i vad gäller lokala och individuella linjer och enstaka kurser där riksdag och regering hittills haft ett litet inflytande. Vidare aviseras att frågor som rör högskolestyrelser och regionstyrelser senare skall tas upp i en proposition till riksdagen. Denna proposition, 1986/87:127, har sedermera avlämnats den 31 mars 1987 och kommer att behandlas av utbildningsutskottet i ett senare betänkande. Propositionen jämte motioner har remitterats till högskolemyndigheter, arbetsmarknadsorganisationer och Sveriges förenade studentkårer. Remisstiden utgår den 18 maj 1987.

Innehållet i allmänna utbildningslinjer och påbyggnadslinjer bestäms i dag genom att riksdagen anger allmänna riktlinjer för linjerna när de inrättas eller ändras väsentligt. Utifrån dessa riktlinjer fastställer universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) utbildningsplaner för linjerna. De lokalt ansvariga högskolemyndigheterna fastställer därefter lokala planer över kurser som ingår i linjerna samt kursplaner för dessa kurser. Enligt budgetpropositionen avses UHÄ få i uppdrag att utreda för vilka allmänna utbildningslinjer och påbyggnadslinjer det är möjligt att helt slopa nuvarande utbildningsplaner och hur den centrala styrningen bör utformas för övriga allmänna utbild-

ningslinjer och påbyggnadslinjer. Inom vård och undervisning måste ett visst gemensamt innehåll i utbildningarna kunna garanteras även i fortsättningen. Utbildningsplanerna avses avvecklas fr. o. m. den 1 juli 1988.

Riksdagen bereds i budgetpropositionen tillfälle att ta del av vad som anförts om översynen av högskolans administration och anslagssystem.

Frågor om förändringar av anslags- och styrsystemet behandlas i ett antal motioner väckta under allmänna motionstiden.

Enligt motion 1986/87:Ub628 (c) bör den vilja till decentralisering av beslutsfattandet som uttrycks i budgetpropositionen snabbt få resultat i praktiken. Motionärerna kräver en omprövning av linjesystemets roll inom i första hand det förutvarande filosofiska fakultetsområdet. Linjerna bör där få en studierådgivande roll med möjlighet för de studerande att fritt få välja sin kombination av ämnen. Linjerna bör helt avvecklas om de inte är klart yrkesinriktade eller syftar till en bestämd behörighet (yrkande 2). Motionärerna tillstyrker den aviserade övergången till treåriga planeringsperioder. De föreslår att anslagssystemet förenklas genom att nuvarande skilda anslag ersätts med ett grundutbildningsanslag till varje institution (yrkande 3).

I motion 1986/87:Ub641 (fp) hemställs att översynen skall resultera i ett förslag till omläggning av högskolans anslagssystem som gör det möjligt att avskaffa vissa linjenämnder (yrkande 3). Motionärernas system skall, liksom det som skisseras i motion 1986/87:Ub628, innebära avskaffande av linjer som inte är klart yrkesinriktade, möjlighet för de studerande att själva välja ämneskombinationer samt sammanförande av de nuvarande anslagen till en enda resurs som går direkt till institutionerna. I avvaktan på det nya systemet bör några högskolor på försök få ansvar för omprövning av professurer samt för fördelning av medel inom en totalram avseende grundläggande högskoleutbildning och forskning i vad gäller tjänster, lokaler, inredning och utrustning (yrkande 2). I motionen begärs också att riksdagen hos regeringen skall begära ett treårigt kvalitetsprogram för högskolan i kombination med höjda statsanslag under denna tid (yrkande 1).

Enligt motion 1986/87:Ub812 (m) bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna att möjligheterna till ämnesstudier bör förbättras (yrkande 25). I detta syfte bör individuella utbildningsprogram med grundkurser och påbyggnadskurser införas som ett alternativ till linjeutbildning, vissa linjer avskaffas samt utbudet av enstaka kurser ökas. I motion 1986/87:Ub828 (m) yrkande 43 tas upp frågor om anslagssystemet. Motionärerna begär att treåriga anslagsramar skall införas och att anslaget till individuella och lokala linjer och enstaka kurser skall slås samman med sektorsanslagen. Regeringen bör enligt motionen snarast lämna ett förslag till riksdagen om sådana förändringar av anslags- och styrsystemet i syfte att öka den lokala friheten. I två motioner, nämligen 1986/87:Ub807 (m) yrkande 4 och 1986/87:Ub812 (m) yrkande 26 hemställs att den nu pågående anslagsöversynen skall resultera i ett nytt anslagssystem som främjar en ökad internationalisering av högskolan.

Utskottet har i det föregående redovisat att den del av översynsarbetet som rör regionstyrelserna, högskolestyrelserna samt anslaget till lokala och individuella linjer och enstaka kurser numera resulterat i förslag till riksdagen i proposition 1986/87:127. Dessa förslag avses behandlas av

utskottet i ett senare betänkande. Utskottet har också redovisat huvuddragen i översynsarbetet i övrigt, såsom de presenterats i budgetpropositionen. Utskottet anser det värdefullt att arbetet nu nått så långt att en samlad redovisning av denna del av översynen skall göras i nästa års budgetproposition. Utskottet har inget att erinra mot inriktningen av detta översynsarbete.

Utskottet kan konstatera att flera av de synpunkter och önskemål som förs fram i motionerna överensstämmer med vad som redovisas i budgetpropositionen om inriktningen av översynsarbetet. Detta gäller t. ex. strävan att öka den lokala friheten i resursanvändningen och övergång till mera långsiktig planering. Utskottet anser emellertid att man bör avvakta regeringens redovisning av resultaten av det fortsatta översynsarbetet innan riksdagen tar ställning till sådana frågor som tas upp i de nu aktuella motionsyrkandena. Riksdagen bör därför avslå motionerna 1986/87:Ub628 yrkandena 2 och 3, 1986/87:Ub641 yrkandena 2 och 3, 1986/87:Ub807 yrkande 4, 1986/87:Ub812 yrkandena 25 och 26 samt 1986/87:Ub828 yrkande 43 delvis och lämna utan erinran vad som anförs i propositionen om översynen av högskolans administration och anslagssystem.

Genom att en treårsplanering skall införas för den grundläggande högskoleutbildningen tillgodoses önskemålen i motionerna 1986/87:Ub641 yrkande 1 och 1986/87:Ub828 yrkande 43 om en mera långsiktig planering. Utskottet anser att riksdagen inte bör uttala sig för den allmänna resursförstärkning som yrkas i motion 1986/87:Ub641. Riksdagen bör med hänvisning till det anförda avslå motionerna 1986/87:Ub641 yrkande 1 och 1986/87:Ub828 yrkande 43 delvis.

Åberopande det anförda hemställer utskottet

att riksdagen med avslag på motionerna 1986/87:Ub628 yrkandena 2 och 3, 1986/87:Ub641 yrkandena 1–3, 1986/87:Ub807 yrkande 4, 1986/87:Ub812 yrkandena 25 och 26 samt 1986/87:Ub828 yrkande 43 lämnar utan erinran vad som anförts i proposition 1986/87:100 om översynen av högskolans administration och anslagssystem.

Stockholm den 5 maj 1987

På utbildningsutskottets vägnar

Lars Gustafsson

Närvarande: Lars Gustafsson (s), Pär Granstedt (c), Helge Hagberg (s), Birgitta Rydle (m), Lars Svensson (s), Ylva Annerstedt (fp), Ingvar Johnsson (s), Göran Allmér (m), Barbro Nilsson (s), Margareta Hemmingsson (s), Birger Hagård (m), Marita Bengtsson (s), Larz Johansson (c), Björn Samuelson (vpk) och Kerstin Keen (fp).

Reservationer

1. Universitets- och högskoleämbetet (punkt 1, mom. 1–2)

Ylva Annerstedt och Kerstin Keen (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 2 börjar med "Utskottet anser" och slutar med "budgetåret 1987/88" bort ha följande lydelse:

Ett mera systematiskt arbete med att minska den centrala högskoleförvaltningen bör enligt utskottets uppfattning påbörjas budgetåret 1987/88. I samband med en ny utformning av tillträdessystemet bör högskoleenheterna få ett större ansvar för antagningen. Därför bör UHÄ:s antagningsenhet kunna minskas. Det bör enligt utskottets uppfattning även finnas möjligheter till rationalisering inom andra delar av UHÄ. Detta kommer att underlättas av att treåriga planeringsperioder genomförs. Ett rimligt mål för minskningen av UHÄ bör enligt utskottets uppfattning vara att kostnaderna skall ha minskat med 20 % inom en treårsperiod med början budgetåret 1987/88. Det första året i treårsperioden bör anslaget minskas med 5 milj. kr. Riksdagen bör således bifalla yrkandena 5 och 6 i motion 1986/87:Ub641.

dels att momenten 1 och 2 i utskottets hemställan i punkt 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *en plan för minskning av anslaget Universitets- och högskoleämbetet*

att riksdagen med bifall till motion 1986/87:Ub641 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. beträffande *anslagsbeloppet*

att riksdagen med bifall till motion 1986/87:Ub641 yrkande 6 och med anledning av proposition 1986/87:100 till *Universitets- och högskoleämbetet* för budgetåret 1987/88 anvisar ett förslagsanslag av 84 922 000 kr.

2. Översynen av högskolans administration och anslagssystem m. m. (punkt 3)

Pär Granstedt (c), Birgitta Rydle (m), Ylva Annerstedt (fp), Göran Allmér (m), Birger Hagård (m), Larz Johansson (c) och Kerstin Keen (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 5 börjar med "Utskottet har" och på s. 6 slutar med "43 delvis" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser det värdefullt att en översyn av högskolans anslags- och styrsystem nu pågår. I ett senare betänkande avser utskottet att behandla de delresultat av översynen som framlagts i proposition 1986/87:127 om fortsatt decentralisering av högskolan. Det fortsatta arbetet med översynen i övrigt bör enligt utskottets mening utgå från vissa övergripande riktlinjer som dragits upp i de nu aktuella motionerna.

Universiteten och högskolorna bör få ett längre planeringsperspektiv. Det är därför värdefullt att treåriga planeringsperioder nu skall införas även för den grundläggande högskoleutbildningen. Vid förberedelserna inför denna reform bör även formerna för en resursförstärkning under en treårsperiod

övervägas i syfte att återställa högskolans kvalitet. Förslag bör därvid lämnas om till vilka områden förstärkningarna i första hand bör riktas. Utskottet är övertygat om att kvaliteten även främjas genom en ökad frihet för högskoleenheter och institutioner att disponera sina resurser. Översynen bör därför resultera i förslag om ett system där medel anvisas under färre anslag än i dag utan att möjligheterna försämras för riksdagen och regeringen att styra inriktningen i stort av grundläggande högskoleutbildning resp. forskarutbildning och forskning.

Utskottet anser vidare att linjesystemet bör utvärderas och förslag utarbetas till förenklingar i enlighet med vad som förordas i motionerna. I den mån linjer inte leder till klart definierade yrkesområden bör de avskaffas. De studerande bör i stället ha möjlighet att successivt välja ämnen. Det är därvid viktigt att det finns goda möjligheter för de studerande att fördjupa sig i ett eller flera av de ämnen de valt. Utbudet av enstaka kurser på både grundläggande nivå och fördjupningsnivå bör således ökas.

En fråga av betydelse för högskolans kvalitet är möjligheterna till internationella kontakter både inom den grundläggande högskoleutbildningen och forskningen. I dag kan högskolorna dels få vissa medel till internationalisering genom UHÄ, dels disponera egna medel för sådan verksamhet. Enligt utskottets uppfattning bör det i det fortsatta översynsarbetet även prövas i vad mån ett nytt anslagssystem för högskolan kan utformas så att det främjar en ökad internationalisering.

Utskottet föreslår att riksdagen med anledning av de nu aktuella motionsyrkandena som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om den fortsatta översynen av högskolans anslags- och styrsystem samt linjesystem m. m.

dels att utskottets hemställan i punkt 3 bort ha följande lydelse:

> att riksdagen med anledning av proposition 1986/87:100 samt motionerna 1986/87:Ub628 yrkandena 2 och 3, 1986/87:Ub641 yrkandena 1–3, 1986/87:Ub807 yrkande 4, 1986/87:Ub812 yrkandena 25 och 26 samt 1986/87:Ub828 yrkande 43 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om översynen av högskolans administration och anslagssystem m. m.

gotab Stockholm 1987 12940